

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ

Профорієнтація є пріоритетним напрямком роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти, адже сучасна соціально-економічна ситуація відзначається невідповідністю ринку освітніх послуг потребам ринку праці, вимог роботодавців рівню професійної підготовки фахівців. У цих умовах комплексна систематична робота закладу, спрямована на професійне самовизначення учнівської молоді, різних категорій дорослого населення, стає дедалі актуальнішою. Підвищення якості профорієнтаційної роботи є сьогодні актуальним завданням для всієї системи професійно-технічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячений вивченню проблеми організації профорієнтаційної роботи з молоддю, свідчить про зростання інтересу до проблеми професійної орієнтації особистості, обґрунтування педагогічних засобів її реалізації (І. Баклицький, І. Бех, З. Єрмакова, Л. Коваль, Н. Верченко, А. Лукіяничук, Б. Федоришин та інші).

Розвиток сучасної економіки потребує оперативної й адекватної адаптації випускників професійних навчальних закладів до ринку праці. Протиріччя між потребами ринку праці і фактичним рівнем професійної підготовки фахівців, їх недостатня кваліфікація та непристосованість до вимог професійної діяльності у ринкових умовах зумовлюють збільшення рівня безробіття серед випускників професійної школи.

Причиною цього явища насамперед є відсутність належної професійної орієнтації. Тому в умовах безробіття і конкуренції своєчасний та обґрунтований вибір молоддю професії та навчального закладу набуває все більшого економічного і соціального значення, бо суттєво впливає на зайнятість населення, на результати праці, становище й авторитет особистості в суспільстві, колективі, на рівень добробуту, сприяє найбільш ефективній реалізації особистісного потенціалу, а держава отримує максимальну віддачу.

У зв'язку з цим виникає необхідність осмислення теоретичних і методологічних засад розвитку системи професійної орієнтації в Україні та визначення ролі в цьому процесі педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Основними цілями програми професійної орієнтації за цих умов мають бути: надання здобувачам середньої освіти основи для вибору виду освіти з урахуванням їх схильностей, здібностей та інтересів, а також можливостей зайнятості; сприяння особам, охопленим програмами професійної підготовки, в отриманні від них максимальної користі; сприяння особам, які прагнуть змінити свою трудову діяльність або є безробітними, у виборі професії та здобутті відповідної професійної освіти і проходженні підготовки; інформування працівників про можливості розширення меж їх професійного розвитку, підвищення рівня компетенції, заробітної плати і становища, вимоги у галузі навчання та професійної підготовки та наявні практичні засоби для досягнення цієї мети; розвиток суспільного розуміння внеску різних секторів економіки і галузей економічної діяльності, який вони роблять і можуть зробити у справу загального розвитку та розширення можливостей зайнятості; а також сприяння установам, що беруть участь у проведенні цієї діяльності, у наданні інформації про ефективність окремих програм підготовки як складової частини професійної орієнтації.

З огляду на розширення сфер професійної орієнтації, особлива увага має приділятися наданню допомоги здобувачам середньої освіти в досягненні правильного розуміння цінності та значення праці, ознайомленні з умовами праці у якомога широкому колі професій з урахуванням можливостей зайнятості та кар'єри, що можуть відкриватися перед ними, а також із вимогами, що висуваються до тих, хто бажає скористатися цими можливостями.

Повинні бути доступними програми професійної орієнтації, а саме: розповсюдження фактичного матеріалу та надання консультацій групам людей, що мають аналогічні професійні потреби, й індивідуальні консультації. Останні повинні надаватися здобувачам середньої освіти, які потребують особливої

допомоги у визначенні їхніх професійних схильностей, здібностей та інтересів, в оцінюванні можливостей освіти, професійної підготовки і зайнятості та у виборі певного виду освіти, професійної підготовки або зайнятості.

Індивідуальні консультації та діяльність у галузі професійної орієнтації мають враховувати специфічні потреби окремих осіб в інформації і підтримці, особливо осіб із фізичними та розумовими вадами, а також осіб, які перебувають у не вигідному становищі з погляду соціального та освітнього погляду. Сюди можуть входити навчальні заняття з пошуку й оцінювання інформації, прийняття рішень, а також вправи для розвитку здатності зробити вибір, який ґрунтується на інформації, з широкою гамою професій і завдань. Важливо завжди враховувати право кожної особи на власний вибір, що ґрунтується на всебічній інформації, яка цього стосується. Індивідуальні консультації у разі потреби повинні доповнюватися наданням порад про способи виправлення становища та іншу подібну допомогу, яка може бути корисною для професійного використання.

Метою профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є підготовка до свідомого професійного самовизначення та становлення особистості, узгодження інтересів особи та суспільства у виборі сфери професійної діяльності, фаховий відбір майбутніх кадрів.

Основними завданнями професійної орієнтації в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є: сформувати мотивацію молоді до здобуття професійної (професійно-технічної) освіти; забезпечити її професійною консультацією, ознайомленням з правилами вибору професії; розробляти та реалізовувати систему інформації про напрями та спеціальності підготовки в закладі; ознайомлювати з правилами прийому до закладу; залучати обдаровану молодь до навчання та підвищувати інтерес до навчання.

Функції професійної орієнтації в закладах професійної (професійно-технічної) освіти різноманітні: психолого-педагогічна, соціально-економічна, медико-фізіологічна. Психолого-педагогічна функція полягає у виявленні і формуванні інтересів, нахилів, здібностей особистості, допомозі в пошуку свого покликання, засвоєнні системи знань, що дозволяють вибрати і здійснити

професійну діяльність, визначенні шляхів і способів ефективного управління професійним самовизначенням.

Соціально-економічна функція полягає у підготовці конкурентоспроможного працівника, здатного професійно самовдосконалюватися та вести активний пошук виду трудової діяльності або змінювати професію, місце роботи. Медико-фізіологічна функція забезпечує реалізацію вимог до здоров'я і окремих фізіологічних якостей, необхідних для виконання професійної діяльності, визначення відхилень у стані здоров'я, корекцію професійних планів з урахуванням стану здоров'я, фізичних можливостей особистості.

Враховуючи особливості сучасних економічних процесів, які вимагають від закладів професійної (професійно-технічної) освіти бути рівноправним гравцем на ринках праці та освітніх послуг, необхідно збалансувати професійно-кваліфікаційний попит на освітні послуги відповідно до вимог регіонального ринку праці. Для досягнення цієї мети визначено основні принципи профорієнтаційної роботи, а саме: забезпечення системності роботи, оперативне реагування на нові виклики, гнучкість та адаптивність, зміщення акцентів від інформування до мотивування, пріоритетність подальшого розвитку соціального партнерства та підвищення рівня сприяння формуванню професійного вибору відповідно до потреб ринку праці.

Враховуючи соціально-економічні та державницькі функції профорієнтації в системі маркетингового управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти, у його структурі доцільно створити групу з питань формування попиту на освітні послуги.

Для реалізації мети профорієнтаційної роботи в умовах ринкової економіки необхідно: збалансувати професійно-кваліфікаційний попит на освітні послуги відповідно до потреб ринку праці, здійснити розробку та впровадження оновлених форм роботи щодо профорієнтації молоді, різних категорій дорослого населення; вдосконалювати методи профорієнтаційної роботи; популяризувати робітничі професії; розвивати їх престижність,

роз'яснювати зміст і умови навчання; показувати можливості самореалізації після закінчення навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Проведення профорієнтаційної роботи в закладах професійної (професійно-технічної) освіти забезпечується наступним інструментарієм: створення банку даних учнівської молоді, який постійно щорічно оновлюється; співпраця з місцевими органами влади, закладами середньої освіти, підприємствами району, області; популяризація робітничих професій; оформлення профорієнтаційних куточків; проведення Днів відкритих дверей, ярмарків, тижнів професій, олімпіад, конкурсів, вікторин, конференцій, круглих столів тощо; моніторингові дослідження потреб молоді, громадян в освітніх послугах, що надає заклад; залучення ЗМІ (оголошення в пресі, реклама на ТБ тощо), впровадження інформаційно-комунікативних технологій; організація зустрічей із випускниками шкіл, їх батьками з метою презентації навчального закладу, майстер-класів; проведення спільних спортивно-культурних заходів, змагань, концертів, екскурсій тощо; залучення фахівців підприємств до участі у вечорах профорієнтації, диспутах, профорієнтаційних ділових іграх, вправах; демонстрація тематичних книжкових виставок; проведення для батьків спеціалізованих лекторіїв; святкування (відзначення) знаменних дат, професійних свят; зустрічі учнівської молоді з представниками професій – випускниками, які досягли високих успіхів у професійній діяльності; створення інформаційного центру профорієнтаційної роботи; застосування формули вибору професії; а також соціально-психологічний супровід (діагностичний, консультаційний, корекційний).